

Dokument nr. 8:103

(2002-2003)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Rolf Reikvam, Lena Jensen og Heikki Holmås

Forslag fra stortingsrepresentantene Rolf Reikvam, Lena Jensen og Heikki Holmås om å fornye dagens eksamensordning og vurderingsformer i grunnskolen og den videregående opplæringen

Til Stortinget

BAKGRUNN

Valg av metoder for vurdering og eksaminering har stor betydning for undervisningsformer og for innholdet i skolen. Kravene elevene møter ved den avsluttende vurderingen, påvirker valg av lærestoff og arbeidsformer gjennom hele skoleåret. Derfor er det viktig at det er samsvar mellom målene for opplæringen og elevvurderingen underveis og til slutt. En utvikling av skolens vurderingsformer kan bidra til kvalitetsheving og fornyelse av læringsformene.

Forslagsstillerne viser til at eksamensordningen i høyere utdanning fornyes i forbindelse med innføringen av kvalitetsreformen. I Innst. S. nr. 337 (2000-2001) vektla flertallet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen at man skulle fornye eksamensformene og legge mer vekt på læringsfremmende vurdering underveis. Forslagsstillerne ønsker en tilsvarende satsning på utvikling av vurderingsformer i grunnskolen og den videregående opplæringen.

Hovedformålet med elevvurderingen må være å fremme læring og utvikling. Dette slås også fast i læreplanverket. Mens sluttprøving gir lite grunnlag for læring og forbedring for den enkelte elev, er løpende vurdering og tilbakemelding underveis i opplæringsløpet et viktig hjelpemiddel i elevens læringsprosess. Denne typen vurdering må styrkes og utvikles. I tillegg må den sluttvurderingen og eksamineringen som er nødvendig for å dokumentere elevenes kompetanse, bygge opp under underveisvurderingen og gjenspeile bredden i det elevene skal lære.

Mange skoler har prøvd ut nye former for elevvurdering. Per i dag pågår det 65 forsøk med alternative eksamens- og vurderingsformer i grunnskolen og den videregående opplæringen, som er godkjent av Læringscenteret. Skolene prøver ut mappevurdering og andre former for systematisk underveisvurdering, tverrfaglige prosjekteksamener, forberedte eksamener, bruk av hjelpemidler på eksamen, IKT-baserte eksamener, alternative vurderingsformer som erstatter eksamen, og elevvurdering uten karakter. Erfaringen fra skoler som har prøvd ut ulike vurderingsformer, må nå systematiseres og brukes til å utvikle elevvurderingen og eksamensordningen i resten av landets skoler.

Dagens system for elevvurdering, slik det er fastsatt i lover, forskrifter og rundskriv, består av skolens egen løpende og avsluttende elevvurdering, samt ekstern vurdering gjennom offentlige avgangsprøver i grunnskolen og eksamen i videregående skole.

OFFENTLIGE AVGANGSPRØVER I GRUNNSKOLEN

Ved avslutningen av fag på ungdomstrinnet blir alle elever trukket ut til ekstern vurdering gjennom minst en skriftlig og en muntlig avgangsprøve. Læringscenteret fastsetter prøvefagene for de enkelte skolene, og lager oppgavesett og retningslinjer for sensur av den skriftlige avgangsprøven. Senteret lager også ordningen for muntlige avgangsprøver, mens fag og prøveparti ved de enkelte skolene bestemmes av kommunene. Til de skriftlige avgangsprøvene oppnevnes det to eksterne sensorer, og til den muntlige én ekstern sensor i tillegg til faglærer som eksaminator.

Forslagsstillerne mener at behovet for avgangsprøver som grunnlag for opptak til videregående opplæring er blitt betydelig mindre etter at retten til 13-

årig skolegang ble innført, og om lag 90 pst. av de som søker videregående opplæring, kommer inn på sitt første ønske. Nå som 97 pst. av elevene fortsetter til videregående opplæring etter grunnskolen, må det 13-årige løpet ses mer i sammenheng. Behovet for en avsluttende vurdering av elevenes kompetanse i tiende klasse er mindre når de fortsetter med mange av fagene i den videregående opplæringen.

I tillegg til å vurdere elevenes kompetanse i forbindelse med videre studier eller arbeid, brukes avgangsprøvene i dag som ekstern informasjon om kvalitet og læringsutbytte. Denne funksjonen kan likevel ivaretas på andre måter, for eksempel gjennom ekstern analyse og vurdering av et utvalg elevbesvarelser i sentralt utarbeidede prøver. Dette foreslo også Læringscenteret i sin rapport Avgangsprøva i grunnskolen og sentralt gitt prøve i den videregående opplæringa fra 2001. De mente ressursene til elevvurderingen kunne brukes bedre ved å erstatte avgangsprøvene med karakter- og læringsstøttende prøver, og ekstern vurdering av kun et utvalg prøvebesvarelser.

I St.prp. nr. 1 (2001-2002) foreslo Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i tråd med dette å legge om ordningen med skriftlig avgangsprøve i grunnskolen, ved at eksternt sensurerte avgangsprøver ble erstattet med sentralt utarbeidede prøver og rettleidningsmaterieell som skulle fungere evalueringstøttende for skolen. Elevenes prøvebesvarelser skulle vurderes av faglærer og resultatet inngå i standpunkt karakteren. Et flertall i Stortinget mente dette forslaget ville bidra til både effektivisering og kvalitetsheving, og sluttet seg til forslaget. Det ble lagt vekt på at dagens system for avgangseksamen med ekstern sensur i grunnskolen er kostnadskrevende og lite egnet til å tilfredsstille intensjonene med elevvurdering i grunnskolen.

I behandlingen av St.prp. nr. 41 (2001-2002) fikk Regjeringen likevel tilslutning fra Stortingets flertall til å beholde dagens ordning for avgangsprøver med ekstern sensur skoleåret 2001/2002. Forslagsstillerne mener hensiktsmessigheten og behovet for offentlige avgangsprøver i grunnskolen bør tas opp til vurdering på nytt, etter hvert som det 13-årige skoleløpet i stadig større grad må betraktes som et sammenhengende løp.

EKSAMEN I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Ved avslutningen av fag i videregående opplæring trekkes elevene ut til flere sentralt eller lokalt gitte eksamener. Ved sentralt gitt eksamen fastsetter Læringscenteret eksamensoppgaver, tidspunkt, trekking av fag og elever til eksamen og ordninger for sensur. Prøvesvarene vurderes av to eksterne sensorer. Ved lokal eksamen står fylkeskommunen for oppgaver, tidspunkt og trekking, etter retningslinjer utarbeidet av Læringscenteret. Prøvesvarene vurde-

res av to sensorer, hvorav den ene kan være elevens faglærer.

Sentrale retningslinjer for lokalt og sentralt gitt eksamen (Rundskriv SUE/Vg-95-005) slår fast at eksamen skal være individuell, at skriftlig og praktisk eksamen skal være på inntil fem timer og muntlig eksamen på inntil 45 minutter, og det legges klare begrensninger på bruk av forberedelser og hjelpemidler i forbindelse med eksamen. Utover det gis det noe større frihet for valg av eksamensform ved lokalt gitt, i forhold til sentralt gitt, eksamen.

Forslagsstillerne mener retningslinjene, og skolenes praktisering av dem, gjør det vanskelig å måle i hvilken grad elevene har oppnådd en helhetlig kompetanse som inkluderer den bredden i kunnskaper, ferdigheter og holdninger som fremgår av læreplanen. Eksamensformen er ikke egnet til å måle viktige ferdigheter som evne til samarbeid, til å innhente, vurdere og anvende informasjon, og til å tenke på tvers av skolefagene. Dette bidrar også til at opplæringen gjennom året i mindre grad fokuserer på utviklingen av disse egenskapene, i forhold til å lære faktakunnskaper som måles på eksamen.

Videre mener forslagsstillerne at vurderingen av elevenes kompetanse gjennom dagens eksamen baseres på et altfor smalt grunnlag. Eksamenskarakterene teller like mye som standpunkt karakterene på vitnemålet, til tross for at de bare gjenspeiler elevenes prestasjoner på en enkelt eksamensdag. Mange faktorer kan slå ut på elevenes resultater, som utvalg av tema og spørsmålsstilling eller elevenes dagsform eller opplevelse av prestasjonspress.

Forslagsstillerne mener derfor at retningslinjene for eksamen må legges om dersom eksamen skal gi en god vurdering av elevenes kompetanse. Eksamensform og -innhold må gjenspeile bredden i de kunnskapene, ferdighetene og holdningene elevene i henhold til læreplanen skal ha lært, og vurderingen må baseres på et bredere grunnlag enn prestasjoner på enkeltdager. Dette kan gjøres ved å fornye prøveformene på eksamen, og ved i større grad å legge elevenes arbeid gjennom hele året til grunn for den eksterne vurderingen på eksamen. Et vurderingssystem som baseres på et solid vurderingsgrunnlag som kan etterprøves, vil også bidra til å øke elevenes rettsikkerhet. Ulike former for prosjekteksamener og mappebasert eksamen ivaretar disse hensynene i mye større grad enn dagens eksamensform.

ANNEN ELEVVURDERING

I tillegg til den eksterne vurderingen gjennom avgangsprøver og eksamen, består dagens elevvurdering av skolens løpende og avsluttende vurdering av elevenes måloppnåelse i forhold til læreplanen.

Læreplanen slår fast at jevnlig individuell vurdering uten karakter skal være en del av den daglige

opplæringen i grunnskolen. Også i videregående opplæring skal elevene og lærlingene få løpende individuell rettledning og vurdering uten karakter for å utvikle helhetlig kompetanse. Som ledd i denne vurderingen skal både grunnskoler og videregående skoler halvårlig gjennomføre samtaler med foreldre og eleven eller lærlingen. Grunnlaget for vurderingen uten karakter er graden av måloppnåelse i den generelle delen av læreplanen.

På ungdomstrinnet og i videregående opplæring skal elevenes arbeid i tillegg vurderes med karakterer ved slutten av hver termin og med standpunkt-karakterer ved avslutningen av hvert fag. For å få grunnlag for denne vurderingen gis også vurdering i form av karakterer på arbeid og oppgaver elevene leverer i løpet av skoleåret. Standpunkt-karakterene skal gjenspeile i hvilken grad eleven har oppnådd kompetanse i faget, slik den er beskrevet i læreplanen for faget.

Forslagsstillerne mener dagens vurderingssystem ikke godt nok ivaretar hovedformålet om å støtte elevenes læring og utvikling. For å få til det må hovedvekten av vurderingen skje underveis i skoleåret framfor som vurdering av oppnådd kompetanse ved avsluttet opplæring. Avvikling av offentlige avgangsprøver i grunnskolen og endring av eksamensformene i den videregående opplæringen, som beskrevet ovenfor, er viktige bidrag for å få til dette. Videre må skolens egen elevvurdering videreutvikles og styrkes.

Forslagsstillerne mener det må tas i bruk varierte prøveformer som måler elevenes helhetlige kompetanse og som er prosessorienterte. Forslagsstillerne viser til behandlingen av St.meld nr. 47 (1995-1996) Om elevvurdering, skolebasert vurdering og nasjonalt vurderingssystem. I Innst. S. nr. 96 (1996-1997) sluttet en samlet kirke-, utdannings- og forskningskomité seg til at elevvurderingen må fange opp den helhetlige kompetansen elevene skal tilegne seg, i henhold til målene i læreplanverket. Målene gjenspeiler stor bredde, og omfatter både kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Flertallet sluttet seg også til at det skulle utvikles alternative prøveformer, og at prosjektarbeid, som stiller krav til tverrfaglighet og evne til samarbeid, skal vektlegges og inngå i elevvurderingen. Forslagsstillerne mener disse intensjonene må videreføres, og at erfaringene som er gjort gjennom forsøk med ulike prøveformer, nå må spres til alle landets skoler.

Forslagsstillerne mener videre at elevene må få økt innflytelse over vurderingen. Læreplanen fastslår at elevene skal være aktive i arbeidet med vurdering og øve opp evnen til å ta medansvar for og vurdere sitt eget arbeid. Forslagsstillerne mener elevene i

mye større grad bør inkluderes og ansvarliggjøres i planlegging og gjennomføring av vurderingsarbeidet.

Forslagsstillerne mener dessuten at for at vurderingen skal rettlede elevene i læringsprosessen, må tilbakemeldingene ha en form som gir nyttig informasjon og rettledning i det videre læringsarbeidet. Forslagsstillerne mener vurdering med karakter har mindre verdi i dette henseende enn mer utdypende former for tilbakemeldinger. Karakterer bidrar først og fremst til rangering av elevene. I Innst. S. nr. 96 (1996-1997) sluttet komitéflertallet seg til forslaget om å sidestille den løpende vurderingen uten karakter med vurderingen med karakter i grunnskolen, og fastslo at vurderingen uten karakter skal systematiseres og utvikles.

Forslagsstillerne mener at all vurdering med karakterer må suppleres med begrunnelse og veiledning. Videre er det viktig fortsatt å styrke vurderingen uten karakterer, både i grunnskolen og den videregående opplæringen. Det må utvikles gode, læringsstøttende vurderingsformer for hele grunnskoleløpet, slik at bruk av elevvurdering med karakter kan avvikles i ungdomsskolen.

Forslagsstillerne ønsker en revidering av dagens system for vurdering og eksaminering i tråd med prinsippene ovenfor, og mener Stortinget må be Regjeringen legge fram en stortingsmelding om elevvurdering og eksamen i grunnskolen og videregående opplæring. Meldingen bør vurdere: Behovet for offentlige avgangsprøver i grunnskolen etter innføringen av rett til 13-årig skoleløp.

1. Utvikling av eksamensformene i videregående skole, for å ivareta et helhetlig kompetansebegrep og sikre et godt grunnlag for vurderingen.
2. Utvikling av elevvurderingen i grunnskolen og den videregående opplæringen med sikte på å fremme læring og utvikling, deriblant vurdere prøveformer, elevdeltakelse og vurderingsformer med og uten karakterer.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen legge fram en stortingsmelding om elevvurdering i grunnskolen og videregående opplæring, med sikte på å fornye dagens eksamensordning og vurderingsformene i skolen.